

HET ACHTSTE LEVEN
(VOOR BRILKA)

Van Nino Haratischwili zijn verschenen:

Het achtste leven (voor Brilka)

De kat en de generaal

Het schaarse licht

Nino Haratischwili (1983, Tbilisi) is romancier, toneelschrijver en regisseur. Voor haar werk ontving ze al vele prijzen, waaronder de Anna-Sehgers-Literatuurpreis, de Bertolt-Brechtpreis, de Schiller-Gedächtnispreis, en de PEN Translates Award. Ook ontving ze de Carl-Zuckmayermedaille. Haar roman *De kat en de generaal* stond op de shortlist voor de Deutscher Buchpreis. Met *Het achtste leven (voor Brilka)* won ze de Independent Publishers' Hotlist Prize.

Nino Haratischwili

HET
ACHTSTE
LEVEN
(VOOR BRILKA)

Vertaald uit het Duits door Elly Schippers en
Jantsje Post

MERIDIAAN
UITGEVERS

2024

Deze vertaling kwam mede tot stand dankzij een
subsidie van het Goethe-Institut München.

Voor deze vertaling is een projectsubsidie
toegekend door het Nederlands Letterenfonds

Eerste druk, januari 2017

Drieëntwintigste druk, juni 2024

© Frankfurter Verlagsanstalt GmbH, Frankfurt am Main 2014

© 2017 Nederlandse vertaling Elly Schippers en Jantsje Post,
op basis van de achtste druk van de Duitse versie

Oorspronkelijke titel *Das achte Leben (für Brilka)*

Omslagontwerp Wil Immink Design, naar een ontwerp van
Laura J. Gerlach en Julia B. Nowikowa

© Omslagbeeld Julia B. Nowikowa

Foto van de auteur © G2 Baraniak

Typografie binnenwerk Wim ten Brinke

Drukkerij Wilco

ISBN 978 94 93305 21 2

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

 @meridiaanuitgevers

 @meridiaanboeken

 @MeridiaanBoeken

 LinkedIn Meridiaan Uitgevers

Inhoud

PROLOOG

of de partituur van het vergeten 11

EERSTE BOEK

Stasia 37

TWEEDE BOEK

Christine 129

DERDE BOEK

Kostja 207

VIERDE BOEK

Kitty 371

VIJFDE BOEK

Elene 547

ZESDE BOEK

Daria 859

ZEVENDE BOEK

Nitsa 1173

ACHTSTE BOEK

Brilka 1271

Verantwoording van de vertalers 1275

Het zijn de tijden die heersen, niet de koningen.

Georgisch spreekwoord

Voor mijn grootmoeder,
die me duizend verhalen en een gedicht schonk.

Voor mijn vader,
die me een tas vol vragen naliet.

En voor mijn moeder,
die me vertelde waar ik de antwoorden zoeken moest.

PROLOOG

of

DE PARTITUUR VAN HET VERGETEN

2006

Eigenlijk heeft dit verhaal meer dan één begin. Ik vind het moeilijk om er een te kiezen. Omdat ze allemaal het begin vormen.

Je zou dit verhaal kunnen beginnen in een oud huis in Berlijn – niet bepaald opvallend en met twee naakte lichamen in bed. Met een man van zevenentwintig, een ongelofelijk getalenteerd musicus, die volop bezig is zijn talent te vergooien aan zijn grillen, het onstilbare verlangen naar intimiteit en de drank. Maar je kunt het verhaal ook beginnen met een meisje van twaalf, dat besluit de wereld waarin ze leeft een nee in het gezicht te slingeren en op zoek te gaan naar een ander begin voor zichzelf en haar verhaal.

Of je kunt helemaal teruggaan naar de wortels en daar beginnen.

Of je begint met alle drie de mogelijkheden tegelijk.

Op het moment dat Aman Baron, die meestal ‘de baron’ of ook alleen ‘baron’ werd genoemd, me bekende dat hij hartverscheurend veel, ondraaglijk licht, schreeuwend luid en sprakeloos stil van me hield – en dat met een enigszins ziekelijke, verzwakte, illusieloze en bewust harde liefde –, verliet mijn twaalfjarige nichtje Brilka haar hotel in Amsterdam en liep naar het station. Ze had alleen een rugzak bij zich, bezat nauwelijks contant geld en hield

een broodje tonijn in haar hand. Ze wilde naar Wenen en kocht een voordelig weekendkaartje, dat alleen geldig was voor regionale treinen. Bij de receptie had ze een met de hand geschreven briefje achtergelaten, waarop stond dat ze niet van plan was om met de dansgroep naar haar vaderland terug te keren en dat het geen zin had om haar te zoeken.

Precies op dat moment stak ik een sigaret op en kreeg ik een hoestbui – deels omdat het me te veel werd wat ik te horen kreeg, deels omdat ik me had verslikt in de rook. Aman, die ik zelf nooit ‘de baron’ noemde, kwam meteen naar me toe, klopte me zo hard op mijn rug dat ik geen lucht meer kreeg en keek me sprakeloos aan. Ook al was hij maar vier jaar jonger dan ik, toch voelde ik me tientallen jaren ouder en bovendien was ik hard op weg een tragische figuur te worden, zonder dat het echt iemand opviel, want ik was inmiddels een eersteklas huichelaar.

Aan zijn gezicht zag ik hoe teleurgesteld hij was – zo’n reactie had hij na zijn bekentenis niet van me verwacht. Vooral niet nadat hij me had voorgesteld hem te vergezellen op de tournee waar hij over twee weken aan zou beginnen.

Buiten begon het zachtjes te regenen, het was juni, een warme avond met gewichtloze wolken, die de hemel sierden als kleine dotjes watten.

Toen ik mijn hoestbui te boven was en Brilka in de eerste trein van haar odyssee was gestapt, gooide ik de balkon deur open en plofte ik neer op de bank. Ik had het gevoel dat ik stikte.

Ik woonde in een vreemd land, had het contact met de meeste mensen van wie ik ooit had gehouden en die vroeger iets voor me betekenden, verbroken en een gasthoogleraarschap aangenomen, dat me weliswaar zekerheid verschafte, maar niets met mij te maken had.

Op de avond dat Aman zei dat hij met mij ‘normaal wil-

de worden, ging Brilka, de dochter van mijn dode zus en mijn enige nichtje, naar Wenen, naar een plaats die ze zich had voorgesteld als haar tweede thuis, als haar persoonlijke utopie, en dat allemaal uit een gevoel van verbondenheid met een dode vrouw. Van die dode vrouw, mijn oudtante en dus Brilka's overoudtante, had ze in haar fantasie haar heldin gemaakt. Ze wilde in Wenen de rechten op de liederen van haar overoudtante zien te krijgen.

En door de sporen van die geest te volgen hoopte ze verlossing te vinden en een definitief antwoord op de gapende leegte in zichzelf. Maar daar had ik toen nog geen idee van.

Nadat ik op de bank was gaan zitten en mijn gezicht in mijn handen had verborgen, nadat ik mijn ogen had uitgewreven en Amans blik zo lang mogelijk had ontweken, wist ik dat ik weer zou moeten huilen, maar niet nu, niet op het moment dat Brilka door het raam van de trein het oude, nieuwe Europa voorbij zag glijden en voor het eerst sinds haar aankomst op het continent van de onverschilligheid glimlachte. Ik weet niet waar ze bij het verlaten van de stad met die kleine bruggetjes om moest glimlachen, maar dat doet er niet meer toe. Het belangrijkste is dat ze glimlachte.

Ik zou moeten huilen, dacht ik precies op dat moment. Om het niet te doen draaide ik me om, liep naar de slaapkamer en ging op bed liggen. Lang hoefde ik niet op Aman te wachten; een verdriet als het zijne is heel snel te genezen als je ter genezing je lichaam aanbiedt – vooral als de zieke zevenentwintig is.

Ik kuste mezelf wakker uit mijn doornroosjesslaap.

En toen Aman zijn hoofd op mijn buik legde, verliet mijn twaalfjarige nichtje Nederland en passeerde ze in haar naar blikbier en eenzaamheid stinkende coupé de Duitse grens, terwijl haar nietsvermoedende tante honderden kilometers verderop liefde veinsde voor een zeven-

entwintigjarige schim. Ze doorkruiste Duitsland in de hoop verder te komen.

Nadat Aman in slaap was gevallen stond ik op, liep naar de badkamer, ging op de rand van het bad zitten en begon te huilen. Met de tranen van een hele eeuw hilde ik om die geveinsde liefde, om het verlangen naar geloof in de woorden die mijn leven ooit zo sterk hadden gevormd. Ik ging naar de keuken, rookte een sigaret en staarde uit het raam. Het was opgehouden met regenen en om de een of andere reden wist ik dat er iets gebeurde, dat er iets in gang was gezet, iets buiten dit huis met de hoge plafonds en de eenzame boeken. Met de vele lampen die ik naarstig had verzameld als vervanging voor de hemel, als een illusie van het ware licht. De verlichting van mijn eigen tunnel. Maar de tunnel was gebleven, de lichten hadden me maar even, maar kortstondig kunnen troosten.

Misschien moet ik nog vertellen dat Brilka een heel lang meisje was, bijna twee koppen groter dan ik, wat met mijn lengte niet zo moeilijk is, dat ze stekeltjeshaar had en een John Lennon-brilletje droeg, gekleed ging in een afgeknippte spijkerbroek en een houthakkershemd, volmaakt ronde cacaoonogen had die altijd naar sterren zochten, en een oneindig hoog voorhoofd – waarachter veel verdriet schuilging. Ze was net weggelopen bij haar dansgroep die in Amsterdam een gastoptreden gaf, ze danste de mannenrollen, want voor de folkloristische, lieflijke vrouwen-dansen uit ons vaderland was ze een beetje te apart, te lang en te somber. Na lang soebatten had ze eindelijk toestemming gekregen om verkleed als man op te treden en met wilde gebaren te dansen; haar lange vlecht was als gevolg van die toestemming het afgelopen jaar gesneuveld.

Ze mocht kniesprongen en degengevechten uitvoeren, die haar altijd al beter waren afgegaan dan de golvende, dromerige bewegingen van de vrouwen. Dansen was haar lust en haar leven en nadat ze haar voor het Nederlandse

publiek ook een solopartij hadden gegeven omdat ze zo goed was, zoveel beter dan de jongemannen die in het begin om haar hadden geglimlacht, verliet ze het gezelschap, op weg naar haar antwoorden die ook het dansen haar niet kon geven.

De volgende avond werd ik gebeld door mijn moeder, die telkens dreigde dat ze zou sterven als ik niet gauw terugkwam naar mijn vaderland, waaruit ik jaren geleden was weggevlucht. Ze deelde me met trillende stem mee dat 'het kind' was verdwenen. Het duurde even voor ik begreep welk kind ze bedoelde en wat dat allemaal met mij te maken had.

'Nog een keer, waar zat ze precies?'

'In Amsterdam, wat heb je toch, verdorie? Luister je eigenlijk wel? Ze is er gisteren vandoor gegaan en heeft een berichtje achtergelaten. Ik ben gebeld door de groepsleidster. Ze hebben alles overhoopgehaald en...'

'Wacht even, wacht even. Hoe kan een meisje van elf uit een hotel verdwijnen, vooral als ze...'

'Ze is twaalf. Ze is in november twaalf geworden. Dat ben jij natuurlijk vergeten. Hoe kan het ook anders?'

Ik nam een flinke trek van mijn sigaret en zette me schrap voor het naderende onheil. Want afgaand op de stem van mijn moeder zou ik me er niet zomaar van af kunnen maken door te verdwijnen – mijn favoriete bezigheid de afgelopen jaren. Ik wapende me tegen de onvermijdelijke verwijten, die me allemaal duidelijk moesten maken wat voor slechte dochter en mislukkeling ik was. Dingen die ik ook zonder mijn moeder maar al te goed wist.

'Oké, ze is twaalf geworden, dat was ik vergeten, maar dat doet er nu even niet toe. Is de politie ingeschakeld?'

'Ja, wat dacht jij dan? Ze wordt gezocht.'

'Dan zullen ze haar ook wel vinden. Het is een klein, ver-

wend meisje met een toeristenvisum, vermoed ik, en ze...'

'Heb jij eigenlijk nog een greintje menselijkheid in je?'

'Sorry. Ik probeer alleen hardop te denken.'

'Des te erger als dat je gedachten zijn.'

'Mama!'

'Ze zullen me terugbellen. Over hooguit een uur, hebben ze gezegd, en ik bid dat ze haar vinden, en gauw ook. En dan wil ik dat jij naar haar toe gaat, waar ze ook is, erg ver zal ze niet gekomen zijn, en ik wil dat je haar ophaalt.'

'Ik...'

'Ze is de dochter van je zus. En jij haalt haar op. Beloof het me!'

'Maar...'

'Doe het!'

'O god. Nou goed dan.'

'En neem de naam van God niet in je mond.'

'Mag ik soms niet eens meer "O god" zeggen?'

'Je gaat haar ophalen. En dan zet je haar op het vliegtuig.'

Diezelfde nacht werd ze gevonden in een Oostenrijks stadje vlak voor Wenen. Waar ze op haar aansluiting zat te wachten en door de Oostenrijkse politie werd opgepakt en meegenomen naar het bureau. Mijn moeder belde me uit bed met de mededeling dat ik naar Mödling moest.

'Waarheen?'

'Mödling heet het daar. Schrijf het op.'

'Oké.'

'Jij weet niet eens wat voor dag het is.'

'Ik schrijf het op! Waar ligt dat in vredesnaam?'

'In de buurt van Wenen.'

'En wat heeft ze daar te zoeken?'

'Ze wilde waarschijnlijk naar Wenen.'

'Wenen?'

'Ja, Wenen. Dat moet jou toch bekend voorkomen.'

'Ik heb het begrepen.'

‘En neem je pas mee. Ze weten dat het kind wordt opgehaald door haar tante. En ze hebben je naam genoteerd.’

‘Kunnen ze haar niet gewoon op het vliegtuig zetten?’

‘Nitsa!’

‘Oké, ik kleeft me al aan. Stil maar.’

‘En bel me zodra je haar hebt.’

Ze smeedt de hoorn op de haak.

Zo begint dit verhaal.

Waarom Wenen? Waarom dit alles na de nacht dat ik wegvlochtte voor mijn tranen? Dat heeft allemaal zijn reden, maar dan zou ik heel ergens anders met vertellen moeten beginnen.

Ik heet Nitsa. In mijn naam ligt een woord besloten, een woord dat in onze moedertaal ‘hemel’ betekent. *Tsa*. Misschien was mijn leven tot nog toe een zoektocht naar die ene hemel die ze me al bij mijn geboorte als belofte hebben meegegeven. Mijn zus heette Daria. In haar naam ligt het woord ‘chaos’ besloten. *Aria*. Het omwoelen en loswoelen, het overhoopgooien en niet-meer-rechtzetten. Ik ben haar iets verschuldigd. Ik ben haar chaos iets verschuldigd. Ik was haar altijd al verschuldigd in haar chaos mijn hemel te zoeken. Maar misschien gaat het gewoon om Brillka. Om Brillka, van wie de naam in de taal van mijn kindjaren niets betekent. Van wie de naam onbeschreven en ongestigmatiseerd is. Om Brillka, die zich die naam zelf heeft gegeven en er net zo lang op heeft gestaan dat ze zo werd genoemd tot de anderen haar echte naam vergaten.

En al heb ik het je nooit gezegd: ik zou je zo graag helpen bij het herschrijven van je verhaal, Brillka, zo ongelukkig graag. Om dat niet alleen te zeggen, maar ook te bewijzen schrijf ik het hier op. Alleen daarom.

Ik heb deze regels te danken aan een eeuw die iedereen heeft bedrogen en misleid, iedereen die hoop koesterde.

Ik heb deze regels te danken aan een langdurig verraad, dat als een vloek op mijn familie rustte. Ik heb deze regels te danken aan mijn zus, die ik nooit heb kunnen vergeven dat ze die nacht zonder vleugels is weggevlogen, aan mijn grootvader, bij wie mijn zus zijn hart uit zijn lijf heeft gerukt, aan mijn overgrootmoeder, die op haar drieëntachtigste een pas de deux met me danste, aan mijn moeder, die God zocht... Ik heb deze regels te danken aan Miro, die me met liefde besmette als met een gif, ik heb deze regels te danken aan mijn vader, die ik nooit echt heb mogen leren kennen, ik heb deze regels te danken aan een chocoladefabrikant en een wit-rode eerste luitenant, aan een gevangeniscel, maar ook aan een operatietafel midden in een klaslokaal, aan een boek dat ik nooit had geschreven als... Ik heb deze regels te danken aan oneindig veel vergoten tranen, ik heb deze regels te danken aan mezelf, omdat ik mijn vaderland verliet om mezelf te vinden en mezelf toch meer en meer verloor, maar ik heb deze regels vooral te danken aan jou, Brilka.

Ik heb ze te danken aan jou, omdat jij het achtste leven verdient. Omdat ze zeggen dat het getal acht voor de eeuwigheid staat, voor de terugkerende rivier. Ik schenk je mijn acht.

Wat ons verbindt is een eeuw. Een rode eeuw. Voor altijd en acht. De beurt is aan jou, Brilka. Ik heb jouw hart geadopteerd. Ik heb het mijne weggeslingerd. Neem mijn acht aan.

Jij bent het toverkind. Jij bent het. Overwin de hemel en de chaos, overwin ons allemaal, overwin deze regels, overwin de wereld van de geesten en de werkelijke wereld, overwin de omkering van de liefde, van het geloof, verkort de centimeters die ons altijd hebben gescheiden van het geluk, overwin het noodlot, dat geen noodlot was.

Overwin mij en jou.

Doorleef alle oorlogen. Passeer alle grenzen. Ik draag al-

le goden en rozenkransen, alle verbrandingen, alle gesmoorde hoop, alle verhalen op aan jou. Overwin ze. Want jij hebt de mogelijkheden, Brilka. De acht, denk daaraan. In dat getal zullen wij allen voor altijd met elkaar verbonden zijn en naar elkaar kunnen luisteren, door de eeuwen heen.

Jij kunt het.

Wees alles wat wij wel en niet waren. Wees een luitenant, een koorddanseres, een marinier, een toneelspeelster, een filmmaker, een pianiste, een minnares, een moeder, een verpleegster, een schrijfster, wees rood en wit of blauw, wees chaos en hemel, wees hen en mij en wees dat alles ook niet, dans vooral ontelbare pas de deux.

Overwin dit verhaal en laat het achter je.

Ik ben geboren op 8 november 1973, in een verder niet noemenswaardige dorpskliniek, in de buurt van Tbilisi in Georgië.

Het is een klein land. Het is ook mooi, daar kan ik niets tegen inbrengen, zelfs jij zult het met me eens zijn, Brilka. Met bergen en een rotsachtige kust aan de Zwarte Zee. Die kust is in de loop van de vorige eeuw wel wat gekrompen, met dank aan het grote aantal burgeroorlogen, stomme politieke beslissingen en van haat vervulde conflicten, maar er is nog een flink stuk van over.

Ook al ken jij de legende maar al te goed, Brilka, toch wil ik hem hier even vermelden om je duidelijk te maken waar ik heen wil, de legende over hoe ons land is ontstaan.

Op een mooie, zonnige dag verdeelde God de door hem geschapen aardbol in landen (dat moet nog lang voor de torenbouw van Babel zijn geweest) en organiseerde hij een jaarmarkt, waar alle mensen luidkeels tegen elkaar opboden en naar de gunst van God dongen in de hoop zo het beste stukje aarde te bemachtigen (ik vermoed dat de Italianen het meest bedreven waren in de kunst van het

imponeren en dat de Tsjoektsjen er niet veel kaas van hadden gegeten). Na een lange dag was de wereld in vele landen verdeeld en was God moe. Maar God – wijs als altijd – had voor zichzelf natuurlijk een soort vakantieoord achtergehouden, het mooiste stukje aarde: rijk aan rivieren, watervallen, sappige vruchten en met – dat moet hij hebben vermoed – de beste wijn van de wereld. En toen de opgewonden mensen naar hun nieuwe vaderland waren vertrokken, wilde de goede God uitrusten onder een schaduwrijke boom, waar hij een snurkende man ontdekte (vast met een snor en een gezellig buikje, zo heb ik me hem tenminste altijd voorgesteld). Hij was bij de verdeling niet aanwezig geweest en God was verbaasd. Hij maakte hem wakker en vroeg wat hij hier deed en waarom hij niet geïnteresseerd was in een eigen vaderland. De man glimlachte mild (misschien had hij al een of twee glaasjes rode wijn verschalkt) en zei (hier lopen de versies van de legende uiteen, maar laten we het op deze houden) dat hij zo ook tevreden was, de zon scheen, het was een heerlijke dag en hij zou genoeg nemen met wat God voor hem over had. En de goede God, welwillend als altijd, onder de indruk van de nonchalance en het ontbreken van eerzucht bij de man, schonk hem zijn eigen vakantieparadijs, Georgië dus, het land waar jij, Brilka, ik en de meeste mensen over wie ik in ons verhaal ga vertellen, vandaan komen.

Wat ik daarmee wil zeggen: bedenk dat die nonchalance (ofwel luiheid) en die afwezige eerzucht (het ontbreken van argumenten) in ons land doorgaan voor waarlijk hoogstaande eigenschappen. Bedenk ook dat een verregaande identificatie met de goede God (uiteraard de orthodoxe God en geen andere) de mensen in dit land er niet van weerhoudt in alles te geloven wat ook maar enigszins sprookjesachtig, geheimzinnig of legendarisch

aandoet – en dat hoeft beslist niet alleen de Bijbel te zijn.

Het kunnen de reuzen in de bergen zijn, de huisspoken, het boze oog dat een mens in het ongeluk kan storten, een zwarte kat die onheil brengt, de macht van koffiedik of de waarheid die alleen door kaarten wordt onthuld (tegenwoordig, vertelde jij, laten de mensen zelfs hun nieuwe auto met wijwater besprenkelen om zo min mogelijk ongelukken te krijgen).

Het land, ooit het gouden Colchis, dat het geheim van de liefde in de vorm van het Gulden Vlies moest meegeven aan de Grieken, omdat de weerspannige en uitzinnig verliefde koningsdochter Medea dat beval.

Het land dat bij zijn bewoners beminnelijke eigenschappen als de heilig verklaarde gastvrijheid, en minder beminnelijke eigenschappen als luiheid, opportunisme en conformisme in de hand werkt (dat wordt door de meerderheid zeker niet zo gezien, ook daar zijn wij tweeën het over eens).

Het land waarvan de taal geen geslacht kent (beslist niet gelijk te stellen met gelijkgerechtigdheid).

Een land dat er de afgelopen eeuw na 135 jaar tsaristisch en Russisch patronaat precies drie jaar lang in slaagde een democratie overeind te houden, totdat die uiteindelijk opnieuw door de grotendeels Russische, maar ook Georgische bolsjewieken omver werd geworpen en de Socialistische Republiek Georgië werd uitgeroepen, waardoor het een deelrepubliek van de Sovjet-Unie werd.

In die unie bleef het land de volgende zeventig jaar. Er volgden meerdere omwentelingen, bloedig neergeslagen demonstraties, ettelijke burgeroorlogen en ten slotte de langverwachte democratie, hoewel die benaming een kwestie van perspectief en interpretatie is gebleven.

Ik vind dat ons land beslist heel komisch kan zijn (niet alleen tragisch, wil ik daarmee zeggen), dat in ons land ook vergeten heel goed mogelijk is, in combinatie met

verdringen. Verdringen van eigen wonden, van eigen fouten, maar ook van ten onrechte berokkend leed, van onderdrukking, van verlies. Desondanks heft men het glas en lacht. Dat vind ik indrukwekkend, echt, gelet op de weinig verheugende dingen die de afgelopen eeuw met zich heeft meegebracht en de gevolgen die de mensen daar tot op heden van ondervinden (ook al hoor ik je nu al tegenspreken!).

Het is een land waar behalve de grote beulen van de twintigste eeuw ook veel fantastische mensen vandaan komen, van wie ik persoonlijk veel hield en houd. Sommigen van hen zijn gevlucht, sommigen zijn op hun zoektocht verdwaald, sommigen leven niet meer, sommigen zijn teruggekeerd, sommigen hebben hun hoogtijdagen al achter de rug of hopen er nog op, maar de meesten kent niemand.

Een land dat nog altijd treurt om zijn gouden tijdperk tussen de tiende en de dertiende eeuw en hoopt op een dag de glans van weleer terug te winnen (ja, progressie betekent in ons land ook altijd regressie).

Tradities lijken een flauwe afspiegeling van wat ze ooit waren. Het streven naar vrijheid lijkt op een zinloze zoektocht naar onbekende kusten, want vooral de laatste achttien jaar is men het er zelfs niet over eens kunnen worden wat men precies onder vrijheid verstaat.

En zo heeft het land waar ik tweeëndertig jaar geleden ter wereld kwam, nu veel weg van een koning die nog altijd met een glanzende kroon en een prachtige mantel op de troon zit, bevelen uitdeelt en heer en meester is – zonder in de gaten te hebben dat zijn hele hofhouding allang is gevlucht en hij alleen is.

Bezorg geen last – zo luidt het hoogste gebod in dit land. Dat heb je tijdens onze tocht een keer tegen me gezegd en ik heb het onthouden (ik heb alles onthouden wat je tijdens onze tocht tegen me hebt gezegd, Brilka). En ik

voeg er nog aan toe: Leef vooral zoals je ouders leefden, wees zelden, of liever nooit alleen. Alleen-zijn is gevaarlijk en nergens goed voor. Het land verafgoot de gemeenschap en wantrouwt de eenling. Vertoon je in clubjes, met vrienden, in familieverband en belangengroepen – alleen ben je weinig waard.

Plant je voort, we zijn een klein land en moeten voortbestaan – dit gebod is gelijk aan het eerste gebod. Wees altijd trots op je land, verleer nooit je taal, vind andere landen, welke dan ook, mooi, spannend en interessant, maar nooit ofte nimmer beter dan je vaderland.

Vind bij de mensen van andere volken altijd eigenaardigheden en karaktertrekken die in Georgië op z'n minst schandelijk zouden zijn en vind je erover op: gierigheid in het algemeen, dus de afwezige wil om al je geld uit te geven voor de gemeenschap; gebrek aan gastvrijheid, dus de ontbrekende wil om bij elk bezoek je hele leven om te gooien; geringe bereidheid om te drinken en te eten, dus onvermogen om te zuipen tot je erbij neervalt; de afwezigheid van muzikaal talent – om een paar van die karaktertrekken te noemen.

Gedraag je over het algemeen open, tolerant, begripvol en geïnteresseerd in andere culturen, zolang die het bijzondere en unieke van je vaderland respecteren en steeds bevestigen.

Wees (de laatste achttien jaar weer) gelovig, ga naar de kerk, stel niets ter discussie wat met de orthodoxe kerk te maken heeft, denk niet zelfstandig, sla elke keer als je een kerk ziet een kruis (dat is helemaal en vogue, vertelde je!), dus zo'n tienduizend keer per dag als je in de hoofdstad bent. Bekritiseer niets wat heilig is – dat wil zeggen zo'n beetje alles wat met dit land te maken heeft.

Wees vrolijk en opgewekt, want dat is de mentaliteit in dit land, van zwaarmoedige mensen houden ze niet in ons zonnige Georgië. Ook dat zul jij maar al te goed weten.